

Tiende Nexus-lezing

George Steiner

The Idea of Europe

Zondag 30 november 2003
14.00—16.15 uur
Aula Universiteit van Tilburg
Warandelaan 2 - Tilburg

Concert

Schubert: Grand Duo D. 574

Nicoline van Santen (viool)
Frank van der Laar (piano)

Als opmaat naar het tienjarig jubileum van het Nexus Instituut en het Nederlands voorzitterschap van de EU in 2004 zal de Europese cultuurfilosoof George Steiner zijn licht laten schijnen op de betekenis van het Europese beschavingsideaal.

Tien jaar Nexus Instituut—Nederland voorzitter EU Europe. A beautiful idea?

In het kader van het Nederlands voorzitterschap van de EU (tweede helft 2004) organiseert het Nexus Instituut een Europese conferentie over de betekenis en politieke relevantie van de idee Europa.

Niet toevallig was het Socrates die de kernvraag formuleerde: Wat is een goede maatschappij? Onze vraag is nu: Wat is nu nog de betekenis en relevantie van het Europese cultuurgoed, de klassieke Europese waarden en normen, voor het antwoord op deze vraag? En als die betekenis en relevantie er nog is, wat zijn daarvan dan de consequenties voor de Europese politiek en de inrichting van onze maatschappij? Kortom: Is Europa nog steeds een mooi idee, een idee dat de moeite van het vormgeven waard is?

Met deze bijeenkomst op hoog niveau, aan de vooravond van de Europese Raad in december 2004, is het de bedoeling een brug te slaan tussen de wereld van de ideeën (denkers en kunstenaars) en de wereld waar de beslissingen worden genomen (politiek en economie) in een meer dan ooit noodzakelijke poging de formidabele uitdagingen waar de Europese regeringsleiders voor staan in een cultuurfilosofisch perspectief te plaatsen. Onderwerpen als de grenzen van Europa, Europees burgerschap, taak en betekenis van Europa in een mondiaal perspectief vereisen een visie op wat Europa is en wat het betekent Europeaan te zijn.

Voorafgaand aan deze openbare 'intellectuele top', organiseert het Nexus Instituut drie besloten werkbijeenkomsten in resp. Oost-Europa, de Verenigde Staten en West-Europa. Deze bijeenkomsten en de openbare bijeenkomst zullen onder andere resulteren in een reeks (internationale) publicaties en een manifest. Via persconferenties zal verslag worden gedaan van de debatten.

Met deze reeks bijeenkomsten wil het Nexus Instituut een bijdrage leveren aan de stimulering van het Europese culturele debat. De tiende Nexus-lezing van George Steiner over 'The Idea of Europe' is dan ook een opmaat naar dit Europees project.

Het project van drie werkconferenties en een afsluitende intellectuele top, gepresenteerd onder de titel *Europe. A beautiful idea?* wordt mede mogelijk gemaakt door ruimhartige steun van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

George Steiner

'De laatste Europeaan,' met die motivatie ontvangt George Steiner in mei 2003 uit handen van de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Joschka Fischer, de *Ludwig Börne Prijs*. Indien George Steiner inderdaad de *laatste* Europeaan zou zijn, dan zegt dat iets over de toekomst van Europa. Maar dat de polyglot, die is opgegroeid in de beste tradities van het Midden-Europese jodendom en humanisme bij uitstek een *Europeaan* is, is boven elke twijfel verheven.

Zijn joodse ouders verlaten het door toenemend antisemitisme geteisterde Wenen in 1924 en vestigen zich in Parijs, waar in 1929 George Steiner wordt geboren. Begin 1940 ontvlucht de familie Europa en vestigt zich in New York. Na de oorlog studeert Steiner aan de universiteit van Chicago. Als hij zijn studies heeft afgerond, gaat hij terug naar Europa. Een joods intellectueel, een ware *homme des lettres* met een passie voor het leraarschap, wil 'Hitler niet het laatste woord geven in Europa'. Wat Steiner aan de universiteiten van Cambridge en Genève doceert kan het beste worden omschreven als: oefening in lezen. En lezen betekent voor Steiner het lezen van de klassieken, de grote werken die hun zeggingskracht blijven behouden voor een ieder die de moeite wil nemen ze te lezen. Tegelijk ontwikkelt Steiner zich tot een briljant essayist die met een oneigentijdse eruditie over een veelvoud aan cultuurfilosofische onderwerpen schrijft en daarbij ongemakkelijke vragen over de toekomst van Europa, de invloed van Amerika, het verraad der intellectuelen en het lot van Israël niet schuwt.

Aan zijn lange reeks publicaties kon hij onlangs de prestigieuze Charles Eliot Norton Lectures toevoegen, verzameld in *Lessons of the Masters*: 'Culture is a branch of liberty, of moral and political freedom. [...] A society, such as that of unbridled profit, which does not honour its teachers, is flawed.'

Musici

NICOLINE VAN SANTEN studeerde bij de Nederlandse soliste Emmy Verhey en bij de oud-primarius van het Orlando Kwartet, Istvan Parkanyi in Amsterdam. Zij bekwaamde zich vooral in de kamermuziek. Naast haar werk voor het strijkersensemble Amsterdam Sinfonietta, waar zij eerste violiste is, treedt ze regelmatig op met diverse kamermuziek ensembles.

FRANK VAN DER LAAR sloot zijn pianostudie in 1989 af met de hoogst mogelijke onderscheiding aan het Sweelinck Conservatorium. Na vele prijzen en zijn debuut in het Concertgebouw in 1988 volgden optredens in binnen- en buitenland elkaar in hoog tempo op. Hij is zeer actief op het gebied van de kamermuziek en is hoofdvakdocent aan de conservatoria van Arnhem en Zwolle.

Programma

Zondag 30 november 2003

De Nexus-lezing begint om 14.00 uur. Vanaf 13.30 uur staat er koffie voor u klaar. Rob Riemen (directeur Nexus Instituut) zal de spreker inleiden. Na de Nexus-lezing van George Steiner zal er gelegenheid zijn vragen te stellen. In aansluiting hierop zullen Nicoline van Santen, viool, en Frank van der Laar, piano, het *Grand Duo D. 574* van Schubert ten gehore brengen. U bent tenslotte van harte uitgenodigd voor de receptie in de foyer. Het is dan tevens mogelijk het laatste boek van George Steiner *Lessons of the Masters* aan te schaffen.

Organisatie

U kunt het Nexus Instituut tijdens kantooruren bellen op telefoonnummer 013-466 3450 of e-mailen naar info@nexus-instituut.nl. Meer informatie over de (overige) activiteiten van het Nexus Instituut en Uitgeverij Nexus treft u aan op: www.nexus-instituut.nl.

Datum en locatie

De lezing vindt plaats op zondagmiddag 30 november 2003 in de aula en de foyer van de Universiteit van Tilburg. De locatie is goed bereikbaar met zowel de auto als het openbaar vervoer (NS-station Tilburg West is op loopafstand).

Reserveren van entreebewijs

Het reserveren van kaarten is verplicht! Na 21 november wordt u aangeraden telefonisch te informeren naar beschikbaarheid van plaatsen. Uw entreebewijzen worden u met een acceptgiro per post toegestuurd. Annuleren is mogelijk tot 21 november (alleen schriftelijk), daarna wordt u geacht uw betaling te voldoen.

Tekst van de lezing

De Nexus-lezing zelf wordt in het voorjaar van 2004 tweetalig uitgegeven in de boekenreeks Nexus Bibliotheek (zorgvuldig vormgegeven, gebonden en in beperkte oplage beschikbaar bij Nexus).

Nexus Instituut

Tijdschrift Nexus & Nexus Bibliotheek

Sinds 1991 wordt driemaal per jaar het essayistische tijdschrift-in-boekvorm *Nexus* (knooppunt, samenhang) uitgegeven. Auteurs uit binnen- en buitenland wordt gevraagd essays te schrijven over cultuurfilosofische thema's. Daarnaast verschijnen er in iedere uitgave boekbesprekingen op het gebied van de humaniora, wijsbegeerte, theologie en kunst en cultuur. *Nexus* omvat 175 tot 250 pagina's per uitgave. Een jaargang bestaat uit drie uitgaven en het is ieder moment van het jaar mogelijk een abonnement te nemen (dat altijd ingaat met het eerste nummer van het huidige kalenderjaar; in 2003 is dat *Nexus* 35). Abonnees op *Nexus* vormen tevens de leden van het Nexus Instituut en zullen altijd tijdig en persoonlijk worden geïnformeerd over de activiteiten van het Nexus Instituut. De leden krijgen korting en voorrang bij de verkoop van entreebewijzen voor de lezing en conferentie.

Naast de uitgave van het tijdschrift *Nexus* wordt bij bijzondere gelegenheden ook een deel in de boekenserie *Nexus Bibliotheek* uitgegeven. De oplagen bestaan uit enkele honderden exemplaren, gebonden en exclusief bij *Nexus* verkrijgbaar. De reeks bestaat uit: Adam Zagajewski *Wat zingt, is wat zwijgt* (gedichten, bloemlezing, 1998, uitverkocht)—Thomas Mann *Mijn Tijd* (essay, 1999)—Jacques Janssen *Er hoest een kind voorbij* (tekeningen en gedichten, 2001)—George Steiner *The Idea of Europe/De idee Europa* (essay, te verschijnen in 2004).

Nexus-lezing & Nexus-conferentie

In 1994 werd het Nexus Instituut formeel geopend met de eerste Nexus-lezing te Tilburg. Sindsdien wordt ieder jaar een vooraanstaand, internationaal vermaard intellectueel uitgenodigd de lezing te verzorgen, waarbij de spreker wordt gevraagd zijn of haar visie te geven op een cultuurfilosofisch thema betreffende het hedendaagse Europa. De lezingen werden achtereenvolgens gehouden door: Edward Said (Amerikaans cultuur- en literatuurcriticus), Amartya K. Sen (econoom en Nobelprijswinnaar), Richard von Weizsäcker (oud-bondsprezident van Duitsland), Claudio Magris (Italiaans cultuurfilosoof en schrijver van vele bekroonde werken), Adam Zagajewski (Pools dichter en essayist), Elisabeth Mann Borgese (wetenschapper en dochter van Thomas Mann), Michael Ignatieff (Canadees schrijver, historicus en hoogleraar mensenrechten), Richard C. Holbrooke (voormalig Amerikaans ambassadeur bij de VN) en Carlo Ginzburg (Italiaans historicus).

In 1996 organiseerde het Nexus Instituut zijn eerste internationale publieksconferentie, die sindsdien jaarlijks wordt gehouden. Titels van eerdere conferenties waren: *Testament van de 20ste eeuw. Strategieën van vergetelheid* (I, 1996), *Afgoderij* (II, 1998) en *Het vaarwel van de muzen* (III, 2000); *Het proces Richard Wagner* (1997), *No place for cosmopolitans?* (1999), *Zoektocht van het leven. Liefde en dood* (I, 2001), *Het kwaad* (II, 2002) en *Verlies* (III, 2003). Alle lezingen en conferentie-essays zijn gepubliceerd in het tijdschrift *Nexus*; de betreffende uitgaven zijn nog leverbaar via *Nexus*.

Vrienden van het Nexus Instituut

U wordt vriend van Nexus wanneer u zich met het gedachtegoed van Nexus kunt verenigen, omdat u van mening bent dat een Nexus Instituut noodzakelijk is in deze maatschappij en u ook ziet dat een dergelijk cultureel instituut in deze tijd kwetsbaar is. Kwetsbaar omdat het geen gemakkelijke vragen stelt, noch aan de lezers en toehoorders, noch aan zijn auteurs en sprekers. Maar ook kwetsbaar omdat het met beperkte middelen culturele reflectie en debat op hoog niveau wil organiseren en het daarbij geen compromissen sluit. U wordt vriend omdat u van mening bent dat cultuur niet de dienstmaagd is van de wereld van het geld, maar dat geld er mede is om de cultuur en de beschaving te dienen.

Het is mogelijk vriend te worden vanaf € 250. Deze schenking is in beginsel aftrekbaar voor de inkomstenbelasting; het is ook mogelijk tot een periodieke schenking over te gaan, zodat uw donatie volledig aftrekbaar zal zijn.

Wij heten u als nieuwe vriend van harte welkom en sturen u graag twee entreebewijzen op voor deze lezing; een relatie-abonnement op ons tijdschrift *Nexus* maken wij met plezier voor u in orde (dit geldt ook voor huidige abonnees)! Voor meer informatie belt u Kirsten Walgreen op 013 - 466 3450 of e-mailt u walgreen@nexus-instituut.nl. Een brochure over de Stichting Vrienden van het Nexus Instituut sturen wij u met genoegen toe.

U kunt uw bestellingen (ook) plaatsen via onze website www.nexus-instituut.nl. Hier kunt u tevens terecht voor de inhoudsopgaven van iedere uitgave van *Nexus*, samenvattingen van alle gepubliceerde essays en biografische informatie over de auteurs in *Nexus*.

Organisatie Nexus Instituut

STAF

Rob Riemen (*oprichter en directeur*)
Kirsten Walgreen (*zakelijk directeur*)
Annette Adan (*directie-assistent*)
Christien Roovers (*redactiesecretaris*)
Lucy Vugts (*algemeen medewerker*)

BESTUUR

Prof. dr. Marc Groenhuijsen (*voorzitter, hoogleraar universiteit Tilburg*)
Drs. Philip van Tijn (*penningmeester/secretaris, consultant*)
Prof. mr. Ad Geelhoed (*advocaat-generaal Europees Hof van Justitie*)
Dr. Wim van den Goorbergh (*vh. vice-voorzitter raad van bestuur Rabobank Nederland*)
Truze Lodder (*zakelijk directeur De Nederlandse Opera*)
Mr. Herman Tjeenk Willink (*vice-president Raad van State*)

RAAD VAN ADVIES

Pierre Audi (*artistiek directeur De Nederlandse Opera*)
Mr. drs. Frits Bolkestein (*eurocommissaris te Brussel*)
Dr. Bernard Bot (*Praling en Meynes te Brussel*)
Drs. Thom de Bruijn (*Permanente Vertegenwoordiging te Brussel*)
Prof. dr. Mark Eyskens (*oud-premier België*)
Dr. Otto von der Gablentz (*oud-ambassadeur voor Duitsland*)
Prof. dr. Victor Halberstadt (*hoogleraar universiteit Leiden*)
Prof. dr. Dragan Klaić (*hoogleraar universiteit Amsterdam*)
Drs. Jaap Leemhuis (*directeur GBN*)
Prof. drs. Ronald de Leeuw (*directeur Rijksmuseum*)
John Leighton (*directeur Van Gogh Museum*)
Drs. Ruud Lubbers (*Hoge Commissaris UNHCR*)
Mr. Yvonne van Rooy (*voorzitter College van Bestuur universiteit Tilburg*)
Drs. Martijn Sanders (*algemeen directeur Het Concertgebouw nv*)
Drs. Tom de Swaan (*lid raad van bestuur ABN Amro bank nv*)
Mr. Peter van Walsum (*oud-ambassadeur*)
Drs. Herman Wijffels (*voorzitter SER*)

REDACTIEADVIESRAAD TIJDSCHRIFT NEXUS

Prof. dr. Willem Witteveen (*voorzitter, hoogleraar universiteit Tilburg*)
Dr. Jattie Enklaar (*universitair docent universiteit Utrecht*)
Prof. dr. Jaap Goedegebuure (*hoogleraar universiteit Tilburg*)
Wim Kayzer (*schrijver, journalist*)
Prof. dr. Donald Loose (*hoogleraar universiteiten Rotterdam en Tilburg*)
Prof. dr. Eric Moormann (*hoogleraar universiteit Nijmegen*)
Drs. Gerard Rasch (*literair vertaler*)
Drs. David Rijser (*docent Barlaeus Gymnasium Amsterdam*)

Nexus Instituut

Inzicht door samenhang

Het Nexus Instituut bestudeert het Europese cultuuroed in zijn kunstzinnige, levensbeschouwelijke en filosofische samenhang om zo inzicht te bieden in eigentijdse vragen en uitdagend vorm te geven aan het cultuurfilosofische debat. Als culturele denktank beoogt Nexus een stijl van kwaliteit, eruditie en tolerantie, om op die wijze een contrapunt te zijn voor kleinheid van geest, verzuiling en nationalisme, de troosteloosheid van het niets weten en het fanatisme van het enig weten. Nexus wil zich op deze wijze scharen in de Europese humanistische traditie. Het Nexus Instituut is er voor een ieder met een brede intellectuele belangstelling voor cultuur en maatschappij. Het publiceert driemaal per jaar het essayistisch tijdschrift-in-boekvorm, *Nexus*, en eenmaal per jaar een uitgave in de serie Nexus Bibliotheek. Het instituut organiseert jaarlijks de Nexus-lezing en -conferentie. Het Nexus Instituut is een onafhankelijk instituut, gevestigd aan de Universiteit van Tilburg, waar de meeste publiekgerichte activiteiten plaatsvinden. Nexus is met name afhankelijk van subsidies en overige (particuliere) bijdragen.

Nexus Instituut / Uitgeverij Nexus

Postbus 90153
5000 LE TILBURG

tel. 013 - 466 3450
fax 013 - 466 3434
info@nexus-instituut.nl
www.nexus-instituut.nl

Postbank 7229927
ABN Amro 41.57.44.377
ABN Amro België 721-5205270-47

Het Nexus Instituut dankt voor hun steun

Ministerie van Buitenlandse Zaken - Ministerie van OC en W - Universiteit van Tilburg - Provincie Noord-Brabant - Gemeente Tilburg - Rabobank Nederland - KPMG Accountants - KPMG Meijburg & Co - Het Financieele Dagblad - Stichting Vrienden van het Nexus Instituut

---

Aanmeldingskaart

Nexus-lezing 30 november 2003

Ik bestel de volgende entreebewijzen:*

- _____ Aantal entreebewijzen als *abonnee* (€ 10 p.p., max. 4 personen per abonnement)
_____ Aantal entreebewijzen als *vriend* (gratis, max. 2 personen)
_____ Aantal entreebewijzen *overig* (€ 20 p.p.)
-

Abonnement op tijdschrift *Nexus*

- Ik ben reeds op het tijdschrift *Nexus* geabonneerd!
- Kennismakingsabonnement* voor 2003 (*Nexus* 35, 36 en 37) voor € 42,50
(normale prijs € 55, alleen geldig voor nieuwe abonnees)
-

Vriend van Nexus

- Ik ben reeds vriend van Nexus (voor min. € 250 per jaar)!
- Ik word graag vriend van het Nexus Instituut en ik machtig de Stichting Vrienden van het Nexus Instituut tot wederopzegging om jaarlijks € _____
(min. € 250) af te schrijven van (Post)banknummer: _____
- Ik maak graag gebruik van de mogelijkheid gedurende vijf jaar een vast bedrag per jaar over te maken. Stuur u mij daarvoor de benodigde bescheiden.

* Wanneer u zich aanmeldt, gaat u akkoord met de voorwaarden voor deelname zoals deze op pagina 4 zijn weergegeven. Abonnees/leden hebben voorrang bij de inschrijving voor deze lezing. U kunt bij uw aanmelding direct vriend worden of een abonnement nemen en onmiddellijk van alle bijbehorende voordelen genieten. Vergeet u vooral niet de achterzijde van de kaart volledig in te vullen!

AFZENDER

Organisatie: _____

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Telefoon (overdag): _____

E-mail: _____

Datum: _____

Handtekening: _____

Postzegel
niet nodig

NEXUS INSTITUUT

Antwoordnummer 60569

5000 WE TILBURG

Tijdschrift *Nexus*

Abonnementen

- *Kennismakingsabonnement* voor 2003 (*Nexus* 35, 36 en 37) voor € 42,50 (normale prijs € 55,00, alleen geldig voor nieuwe abonnees)
- *Meerjarigabonnement* voor 2003—2004 (*Nexus* 35 t/m 40) voor € 95,00 (alleen geldig voor nieuwe abonnees)
- *Meerjarigabonnement* voor 2003—2005 (*Nexus* 35 t/m 43) voor € 150,00 (U krijgt tevens *Mijn Tijd* van Thomas Mann cadeau)

Overige bestellingen

- *Proefnummer* (*Nexus* 24 of 26) en informatiepakket voor € 10,50
- *Informatiepakket* (gratis) zonder proefnummer
- *Er hoest een kind voorbij* (Jacques Janssen 2001, tekeningen en gedichten € 17,50)
- *Mijn Tijd* (Thomas Mann, 2000, essay, € 17,50)
- Serie *Nexus* compleet (no. 1 t/m 34) voor € 500
- *Nexus* 38 (voorintekening, met teksten van Nexus-conferentie 2003 € 22,50)
- Overige losse nummers van *Nexus*: _____
- *The Idea of Europe/De idee Europa* (George Steiner, Nexus Bibliotheek 2004, gebonden, voorintekening € 22,50)

Bijna alle uitgaven van *Nexus* zijn nog beschikbaar vanaf € 12,50. (excl. verzend- en handlingkosten). Zie ook: www.nexus-instituut.nl

AFZENDER

Organisatie: _____

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Telefoon (overdag): _____

E-mail: _____

Datum: _____

Handtekening: _____

Postzegel
niet nodig

NEXUS INSTITUUT

Antwoordnummer 60569

5000 WE TILBURG